

Познание за социалната роля на пола

Инструмент 19. Да бъдеш жена

ЦЕЛИ

- ✓ Да се разбира и да има чувствителност към темата за ролите в обществото, които се приписват на жените
- ✓ Да се анализират сексистките съобщения в медиите
- ✓ Да се разбира как стереотипите влияят върху живота ни

ИЗПЪЛНЕНИЕ

Групова аналитична сесия и изграждане на чувствителност към предварително възприети твърдения за мъжете и жените и как те оказват влияние върху живота на жените.

Обучителят прави кратко въведение по отношение на ролите, съответно на жените с използването на истории. И отваря дискусия по следните въпроси:

Как мислите, че се чувстват жените?

Как мислите, че се чувстват мъжете?

Отговорите се анализират и учителя моли участничките да помислят как дадено качество може да се интерпретира ако е присъщо на жена или на мъж.

След това се поставя началото на друга дискусия върху следните въпроси: Какъв мислите е имиджа в медиите /най-вече при рекламните съобщения/ относно ролите на жените и мъжете?

За да дадат отговор на този въпрос, участничките правят колаж от рекламни изрезки от вестници и списания, телевизионни или видео материали, които представят мъжете и жените.

Участниците дискутират различните роли, като обръщат внимание на обективизирането на образа на жените и сексистките съобщения.

В края, учителя пита : Това да си жена, какви трудности или предимства има?

За да отговорят на този въпрос участниците в две колони записват, съответно предимствата и трудностите. Всяка една от участничките попълват колоните със собствените си отговори.

ВРЕМЕ И РЕСУРСИ

ВРЕМЕ	2,5 часа
МАТЕРИАЛИ И РЕСУРСИ	Изрезки с дискриминационни и сексистки образи от рекламни карета; тв и видео материали. Материали да се направи постер : кафява хартия, маркери, цветни моливи.

Инструмент 20 . Структурни, персонални и компетентностни фактори

ЦЕЛИ

- ✓ Да се подпомогнат жените при разграничаването на структурни, личностни и компетентностните фактори.
- ✓ Да се повиши чувствителността към съществуването на структурни фактори, които ограничават възможностите на жените.
- ✓ Да се подкрепят жените при идентифицирането на типовете фактори и влиянието върху отделната личност.
- ✓ Да се повиши чувствителността по отношение на общите проблеми и стратегии сред жените.
- ✓ Да се насърчи индивидуалната и колективната инициатива сред жените.

ИЗПЪЛНЕНИЕ

Обучителят моли жените да помислят върху нещата, които искат да правят в живота си (напр. да имат работа, хубав дом, деца и т.н). Те правят лист с всички свои желания.

След това мислят за възможните пречки, които могат да срещат по пътя на сбъждане на мечтите си (напр. не могат да си намерят работа, заради конкуренцията на трудовият пазар към настоящият момент).

След като всички жени са посочили своите мечти и евентуалните пречки, участничките споделят своите мисли помежду си и обучителят събира идеи, които записва в таблицата по-долу :

Какво бихме искали да правим

Какво ни спира от осъществяването на нашите мечти?

Това ще позволи на жените да видят, че много от техните мечти и трудности са присъщи и на други участнички.

След това обучителят може да постави етикети на трудностите, които са излезли от дискусията и да ги организира в три групи : персонални фактори, структурни фактори и компетентностни (вж таблица 1).

Обучителят обяснява трите типа фактори :

- ✓ Структурни фактори : неща, които много отнасят споделят, но не можем да променим самостоятелно, но могат да бъдат променени след време, в резултат на колективни действия. Водещият може да заключи, че твърде често не можем да имаме голяма част от нещата, които желаем.
- ✓ Персонални фактори : нещата, които са характерни за нашата индивидуална ситуация и ние можем или не можем да ги променим. Това може да е съотносимо и към структурните фактори.
- ✓ Компетентности фактори : нещата, които определят нашето индивидуално знание, възможностите ни, отношението, което можем да променим.

Това ще помогне на жените да разберат, че те са способни да променят живота си и че трябва да са уверени, че могат да постигнат успех в преговорите. От джендър и интеркултурна гледна точка, специален акцент се поставя върху неравенствата по отношение на пол и дискриминация по произход, които ограничават възможностите за персонално развитие пред жените. Този анализ е полезен за оценяване на пригодността за заетост, възможностите и ограниченията по отношение ученето през целия живот, личностното развитие, социалното приобщаване в различни контексти и ситуации.

След като са идентифицирани всички фактори, учителят отваря дискусията относно това какво могат да направят участниците, за да преодолеят различните записани на черната дъска пречки (вж примера в таблица 2). Това ще помогне на участниците да виждат своите собствени цели в комбинация с техният персонален проект. Това също ще помогне на участниците, че структурните препятствия могат да бъдат компенсирани чрез усъвършенстване на индивидуалните компетентности, и кои колективни действия могат да преодолеят структурните несъответствия.

ВРЕМЕ И РЕСУРСИ

ВРЕМЕ	2 часа
МАТЕРИАЛИ И РЕСУРСИ	Черна дъска, химикали, хартия, маркери

ПРИМЕРИ

ТАБЛИЦА 1. СТРУКТУРНИ, ПЕРСОНАЛНИ И КОМПЕТЕНТНОСТИ ФАКТОРИ

Структурни фактори	Персонални фактори	Компетентности фактори
<i>Икономическата криза</i>	<i>Отглеждам сама 3 деца, без подкрепа отникъде</i>	<i>Нямам компютърни умения</i>

ТАБЛИЦА 2 . КАК ДА СЕ СПРАВЯ С РАЗЛИЧНИТЕ ФАКТОРИ

Фактор	Тип фактор	Какво да се направи
<i>Икономическа криза</i>	<i>Структурен</i>	<i>Да се информирам за ситуацията, да споделям загриженост и подкрепа с останалите хора</i>
<i>Отглеждам сама 3 деца, без подкрепа отникъде.</i>	<i>Персонален</i>	<i>Да помоля приятел да се грижи за децата от време на време.</i>
<i>Нямам компютърни умения</i>	<i>Компетентност</i>	<i>Да потърся безплатен компютърен курс, да помоля дъщеря ми да покаже някои основни неща....</i>

Инструмент 21. Картографиране на дейностите

ЦЕЛИ

Следващите два инструмента включват активности, които дават възможност на жените за реакция и дискусия върху влиянието на проблема „неплатен обгрижващ труд“ върху живота и правата на всяка жена. Те са взети и адаптирани от програма за обучение базирана на методиката Reflection-Action⁴разработена от ActionAid International и IDS в сътрудничество с Oxfam GB⁵. Двата инструмента могат да се ползват с жени, независимо от образованието, което имат. Считаме, че справедливото разпределяне на неплатения труд между членовете на семейството и между институциите, както и между мъжете и жените, ще задълбочи и ускори процеса на овластяване на жените. Този инструмент разглежда различните активности извършвани от мъжете и жените ежедневно и как това влияе на местната икономика. Участничките разбират, че обгрижването на хората е важна дейност за икономиката, дори и когато е незаплатена. Те започват да дискутират разделението на труда между жените и мъжете и защо някои дейности се извършват предимно от жени, а други предимно от мъже. Жените разсъждават върху ежедневните си дейности /приготвяне на закуска, почивка, платен труд, спорт и ги категоризират използвайки картончета.

ИЗПЪЛНЕНИЕ

Стъпки в използването на инструмента:

Стъпка 1: По време на груповата дискусия участничките изписват ВСИЧКИ дейности, които нормално извършват през деня.

Стъпка 2: Те записват /или рисуват/ всяка дейност на отделно картонче, като картончетата са с различен цвят за дейност извършвана от мъж или от жена. Например, за дейност на мъжете картончетата са зелени, а за тези на жените – жълти.

Стъпка 3: След това фасилитаторът пита „Кои от тези дейности ви помагат да се грижите за семейството си или за приятели?“

Стъпка 4: Участничките групират тези дейности на едно място в 4 категории: домашна работа, грижа за децата, обгрижване на възрастни. Най-отгоре учителят поставя картонче с надпис „Грижа за хората“.

Стъпка 5: След това фасилитаторът ги пита „Кои от тези дейности са платени или носят доход?“

Стъпка 6: Участничките ги отделят в нова група, а фасилитаторът поставя отгоре картонче с надпис: „Платена работа“.

Стъпка 7: Следващият въпрос е „Кои от дейностите вие извършвате в свободното си време?“

Стъпка 8: Участничките ги групират, а фасилитаторът поставя картонче с надпис „Развлекателни дейности“.

Таблица: Категории дейности

Платена работа	Дейност срещу заплата или възнаграждение
	Работа в собствената/семейната фирма
	Производство на продукти за продажба/за пазара
	Търговия на дребно
	Надомна работа
Грижа за хората (неплатена обгрижваща работа)	Домашна работа (готвене, чистене на дома, пране, пазаруване на храна и на необходими предмети за дома)
	Грижа за децата (хранене, къпане и обличане, игра с децата, помощ в домашните за училище, водене на училище или на лекар, морална подкрепа или извън училищни дейности)
	Обгрижване на възрастните (хранене, къпане на онези, които са с увреждания, придружаване до лекар или до други социални услуги, морална подкрепа)
Развлекателни дейности	Обучения (посещение на курсове за възрастни и подготовка на домашни)
	Социални и културни (срещи с приятели, съвместни дейности със семейството, участие в церемонии и събития, в т.ч. посещение на спортни събития, занимания със спорт или хоби)
	Медийни (гледане на телевизия, слушане на радио, Интернет сърфиране, четене на вестник, ползване на мобилния телефон)
Почивка и грижа за себе си	Спане (в т.ч. излежаване в леглото)
	Други (похапване, обличане, измиване, получаване на здравна грижа)

Важни въпроси:

- Има ли дейност, която липсва от картончета?
- Картончетата отразяват ли основните дейности, които се вършат в общността ви?
- Определете дейностите, които ви отнемат най-много време
- Тъй като цветовете на картите за жените и мъжете са различни, бързо се вижда кой от двата пола прекарва повече време за съответния вид дейност.
 - Кои са еднаквите дейности вършени и от жените и от мъжете? Кои са различните и защо?
 - В кои дейности участват момичетата и момчетата?
 - Колко време прекарват мъжете и жените в различни дейности?
 - Може ли и мъжете и жените да извършват обгрижващите дейности?
 - Има ли дейности, които се вършат предимно от по-млади жени?
 - А от по-възрастни жени?
- Какво е отношението между парите, които имате и обгрижващите дейности, които вършите?
- Кои от тези дейности вършите едновременно?

Властови взаимоотношения:

Джендър: По различните по цвят карти веднага можем да разберем приликите и разликите в дейностите, които вършат двата пола. В повечето случаи жените и момичетата са натоварени

с обгрижващите дейности. Ще се открие фактът, че мъжете разполагат с повече време за платена работа, било във фирмата, в селското стопанство или в търговията. Много жени са включени както в платена работа, така и в неплатена такава, напр. в семейната селскостопанска работа. За да задълбочи анализа, фасилитаторът може да попита:

- Каква е цената на неплатените обгрижващи дейности?
- Как това се отразява на приноса на жените/момичетата върху икономиката/общността?

Възраст: Децата и младите хора могат да изпълняват различни дейности от тези на жените и мъжете, поради това, че ходят на училище. Но въпреки това, може да се очаква, че момичетата са натоварени повече от братята си в семейството с обгрижващи дейности. Същото важи за по-възрастните жени, спрямо по-възрастните мъже членове на домакинството.

Увреждания: Хората, които са с увреждания или изпитват физически и/или психически предизвикателства и тези, които не се чувстват добре (поради старост или болест) често се грижат за други членове на домакинството, а това би означавало, повишен неплатен труд за обгрижване на други членове на домакинството.

Класи: Някои хора в общността ще бъдат в състояние да плащат за услуги, грижи и стоки, а други не. Например, по-богатите членове на общността могат да бъдат в състояние да плащат за електричество или да наемат местни работници в техните домакинства да помогат с готвенето и да се грижат за децата. Това ще означава, че те прекарват по-малко време в обгрижваща дейност, отколкото по-бедните домакинства.

Разширяване на дискусията:

Грижа за хората – може ли тя да е заплатена? Да, може, както заплащаме труда на наета чистачка или за детската градина. Готвенето в ресторант или трудът на медицинската сестра в болницата са примери за платен обгрижващ труд.

Как заплатите за обгрижващ труд се съотнасят към тези на инженера или политика? Обикновено те са много по-ниски защото обществото счита, че за тяхното извършване се изисква по-ниска квалификация и ниво на умения, въпреки че те носят много ползи за обществото. Това показва, че платената обгрижваща работа често е подценявана и зле платена, въпреки своят принос за икономиката.

Следва ли цялата работа, свързана с грижата за хората или околната среда да бъде платена? Не. Неплатена остава грижата за собствените деца, грижата за възрастния ни родител, защитата на обществените реки и гори.

Бележка: този модул не предполага, че всичкият труд по обгрижването трябва да се плаща. Стратегията е да се признае грижата за работа, тя да се намали и най-вече да се преразпредели, така че да не се концентрира само върху жените и момичетата. Важно е също така да се помисли, че дори когато е платена, работата по обгрижването е ниско платена, защото се счита, че е труд на жените и следователно, е по-малко ценен. Затова искаме платените здравни работници, домашни помощници, медицински сестри или доставчици на услуги за гледане на деца, да изкарват прехраната си с този труд – защото грижите предоставяни от тях са ценни и за хората и за обществото като цяло.

**ВРЕМ
Е И
РЕСУРСИ****ВРЕМЕ**

2 часа

**МАТЕРИАЛИ И
РЕСУРСИ**

Инструмент 22. Кошницата с грижи и права

ЦЕЛИ

Описание: Идеята за колективната отговорност се представя чрез разпределяне на персонафицирани роли (т.е. съпруг, дъщеря, държавен служител, и т.н.) сред участниците, като има едно лице, което седи в средата – това е човекът предоставящ грижа. Демонстрира се броят на участниците, които могат да го подкрепят и да споделят грижата, така че неговите човешки права да са спазени.

Цел: Да се въведе идеята, че грижата е колективна отговорност, която не включва само домакинствата, но също така и частния сектор и особено държавата. Да се въведе държавата като основен отговорен субект за неравномерното разпределение на работата по обгрижването и системното неравенство между половете и несправедливостта.

ИЗПЪЛНЕНИЕ

Стъпки в използването на инструмента:

Стъпка 1: Участниците избират обгрижващата грижа, например, грижа за децата, грижа за болни хора, готвене. Обучителят пита: Кой са хората, които изпълняват тази задача сега? (т.е. майката, най-голямата дъщеря). Определя се лице, което изпълнява тази роля и то се поставя в средата на кръга.

Стъпка 2: Около това лице се очертават четири области. Обучителят представя първите две области. Една от тях е домакинството (т.е. семейството), а другата е общността (т.е. съседни, приятели, неправителствени организации, религиозни организации, Съвет на старейшините). Участниците избират символи за двете пространства.

Стъпка 3: След това участниците трябва да помислят, как хората от домакинството и общността, помагат на човека в средата, като извършат избраната грижа вместо него.

Стъпка 4: Обучителят представя сега другите две зони около лицето, което седи в средата: едната е държавата (т.е. местната власт / общината), а другата - частния сектор (т.е. работодателят, пазари, магазини). След това от участниците се иска да мислят, как хората от държавния и частния сектор, помагат на човека в средата с избраната обгрижваща дейност. Например, в случая с държавата, това може да бъде учител, медицинска сестра, местен съветник, който е допринесъл със съоръжение за игра на децата в района. В случая с частния сектор, това би могло да бъде работодател, който е включил грижа за децата на работното място или на местен бизнес, който осигурява платени такива услуги (в този случай, водещият може да напомни, че платените услуги не трябва да заменят държавните безплатни обществени услуги, когато става дума за обгрижване, особено в бедните райони).

Важни въпроси:

Разпитайте човека в средата за реалната ситуация:

- Имате ли няколко или много хора, които споделят вашата задача по обгрижването?
- Хората около вас, те също ли предоставят много друга работа по обгрижване и нямат време за други дейности, които не са грижи (т.е. най-голямата дъщеря, сестрата в местната клиника)? Или могат да поемат още?

Разпитайте човека в средата за идеалната ситуация:

- Един идеален квадрат на грижите може да се направи чрез добавяне на повече хора, така че работата по обгрижването да стане споделена и разпределена. Кой друг може да се справи с тази задача в четирите различни области? Това ще позволи на тези, които в момента изпълняват задачата да я свършат за по-малко време / с по-малко физическо натоварване / с по-малко пари.
- Има ли някой от семейството и общността, който може да поеме повече грижи (т.е. мъже и обществени групи)? И в държавата (т.е. повече медицински сестри) и в частния сектор?

Обучителят може да заключи, че грижата е отговорност на всеки един от нас и не можем да натоварим с това един или няколко човека да вършат всичко, тъй като това е нечестно и води до нарушаване на техните човешки права.

Съвет към учителя: Ако на групата е интересно да научи повече за това как грижата е включена в документите по човешките права, споделете кратко резюме с тях: 187 от 194 държави са ратифицирали Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW), вкл. България. CEDAW изрично признава несъразмерната отговорност на жените в някои аспекти на грижите и въздействието, което това оказва върху техните човешки права:

„Отговорностите, които жените трябва да носят за отглеждането на децата се отразяват на тяхното право на достъп до образование, трудова заетост и други дейности, свързани с тяхното личностно развитие. Те също така налагат несправедлива тежест върху жените ... Облекчаването на жените от някои части на домакинската работа ще им позволи да се ангажират по-пълно в живота на техните общности. Икономическата зависимост на жените от мъжете често ги лишава от вземането на важни политически решения и да участват активно в обществения живот “

Правителствата трябва да гарантират, че отговорността за грижите не нарушава правата на жените, като в същото време се осигурява на тези, които се нуждаят от добри и качествени грижи. Много други международно договорени задължения касаящи спазването на правата на човека също са от значение.

Например, правителствата са задължени да зачитат, защитават и спазват всички права на човека, които се съдържат в Международния пакт за граждански и политически права и Международния пакт за икономически, социални и културни права "без дискриминация от всякакъв вид". Това означава, че правителствата трябва да гарантират, че жените са в състояние да упражняват своите права, като например, правото на труд, правото на участие в политическия живот, правото на социална сигурност, правото на свобода на изразяване, правото на адекватен стандарт на живот наравно с мъжете.